

Pred kratkim je umrl eden najvidnejših slovanskih jezikovnih zgodovinarjev, upokojeni profesor za slovansko jezikoslovje B. O. Unbegaun, ki je bil od leta 1922, ko je začel svoje slavistične študije v Ljubljani, tesno povezan s slovensko slavistiko.

Pokojni profesor Unbegaun se je rodil v Moskvi; po revoluciji se je znašel v tujini in je najprej dve leti poslušal predavanja prof. Nahtigala in Ramovša v Ljubljani, pozneje pa je študij nadaljeval in končal v Parizu pri prof. Meilletu in Mazonu. Skoraj deset let je delal kot bibliotekar v pariški nacionalni knjižnici in med tem pripravil temeljno razpravo o ruskem jeziku v 16. stoletju in knjigo o začetkih knjižnega jezika pri Srbih (oboje je izšlo 1935). Po izidu teh del je dobil stolico za slavistiko v Strassbourgu, vozil pa se je predavat tudi v Bruselj. Med vojno je preživel dve leti v taborišču Buchenwald, po vrnitvi pa je nekaj let še predaval na omenjenih univerzah, dokler ni bil leta 1953 povabljen za profesorja slovanske filologije na univerzo v Oxfordu. Tu je deloval do upokojitve (1965), od takrat pa je predaval kot gost na njujorški univerzi.

Bibliografija Unbegaunovih del obsega čez 400 enot, med njimi je nad deset samostojnih knjig. Objavljati je začel že v študentskih letih in je kmalu postal eden najvidnejših sodelavcev osrednje francoske slavistične revije (RÉS), kamor je poleg razprav prispeval redno tudi bibliografske pregleda za vzhodnoslovanske (in deloma tudi za druge) jezike. Kako samostojno in s kakšnim posluhom je znal ovrednotiti najvažnejša dela takratne slavistične znanstvene produkcije, posebno zgovorno kažejo Unbegaunove jedrnate

ocene v biltenu francoskega lingvističnega društva (BSL). Svojo publicistično dejavnost je razširil zlasti po vojni, saj srečamo njegovo ime domala v vseh pomembnejših slavističnih časopisih in zbornikih (sodeloval je v Slavistični reviji IV in X — Ramovšev in Nahtigalov zbornik), bil je cenjen in spoštovan profesor-gost na številnih evropskih in ameriških univerzah ter aktivni udeleženec na mednarodnih slavističnih in lingvističnih kongresih.

Unbegaunove razprave in knjige dokazujejo, da je obvladal problematiko vseh slovanskih jezikov, vendar smemo zapisati, da je bil predvsem historik ruskega jezika, filolog in leksikolog. Kot neprekosljiv poznavalec evropske kulturne zgodovine se je dokopal do izvora marsikatere ruske besede, ki je bila poprej zavita v temo; vedno je iskal stik med besedami in predmetnim svetom, in ni mu bilo žal truda, ko je npr. ob razlagi besed za kompas moral po muzejih pregledati vse različice teh naprav. Z veliko vne- mo in uspehi je profesor Unbegaun raziskoval tudi ruski imenski fond in ga povezoval z zgodovinskimi obdobji. V zadnjem desetletju se je veliko ukvarjal z razvojem jezika ruskega prava in pri tem ponovno sprožil staro vprašanje o tem, ali je ruski knjižni jezik ru-sificirana cerkvenoslovanščina ali ruščina z nekaterimi cksl. prvina- mi, ker je Unbegaun zagovarjal cksl. tradicijo, je razumljivo, da je več ruskih slavistov njegove trditve zavrnilo. Doslej je bilo analiziranega še vse premalo zgodovinskega jezikovnega gradiva, da bi bila lahko prva ali druga sodba dokončna.

Čeprav se je Unbegaun najraje ukvarjal z jezikovno zgodovino (izdajal je tudi tuje ruske slovnice iz 17. in 18.

stoletja), je vseeno napisal tudi zgedno slovnico današnje knjižne ruščine, posegel pa je tudi na področje ruskega verza.

Unbegaun ni bil izdelovalec velikih jezikoslovnih platen, bil pa je mojster

drobnih risb, ki jih je znal povezati v večje jezikoslovne celote. Njegova znanstvena in človeška priljubljenost v slavističnem svetu je gotovo enkratna.

Franc Jakopin

Filozofska fakulteta v Ljubljani

## Zapiski, ocene in poročila

### SLOVENSKA AKCENTOLOŠKA MONOGRAFIJA\*

Knjiga znanega mladega dunajskega slavista G. Neweklowskega je posvečena fonetičnemu in akustičnemu preučevanju fonoloških besednih in deloma tudi stavčnih intonacij treh osnovnih slovenskih koroških dialektov — podjunskega, rožanskega in ziljskega. Gradivo za svojo študijo je posnel v *Rinkolah* (Podjuna), *Logi vasi* (Rož) in *Št. Pavlu* (Ziljska dolina), skrženo kontrolno gradivo pa še v štirih drugih koroških vaseh.

Študij besedne intonacije je preučeval v kontekstu, v kratkih zaključenih in progredientnih stavkih nevtralne vsebine in brez posebnega emocionalnega ter besednega poudarka. V vsakem kraju je posnel od 150 do 250 vnaprej skrbno pripravljenih stavkov, tako da so besede s preučevanimi intonacijami bile v vseh možnih legah, začetni, srednji in končni. S tem je hotel dognati tudi to, kako se prozodični elementi besede spreminjajo pod vplivom stavčne melodije. Na osnovi tega gradiva je posnel okoli 1600 sonagramov in jih premeril ter analiziral.

Rezultati njegovega preučevanja so silno zanimivi in nam, mislim, dokončno odkrivajo resnično fonetično, akustično in fonološko naravo ter lingvistično izkoriščenost koroških slovenskih besednih intonacij.

Ob študiju intonacij pa je Neweklowsky analiziral tudi druge prozodične parametre, kot so kvantiteta in barva vokalov ter njuna morebitna povezanost s to ali ono intonacijo. Za konec pa je podal še fonološke sisteme vseh treh preučevanih govorov in distiktivne znake posameznih vokalnih fonemov.

Intonacijske opozicije so v *podjunske* narčju osnovane na relativni višini akcentuiranih vokalov (zlogov). Tako imenovani tradicionalni cirkumfleks je v bistvu visoki, tradicionalni akut pa nizki ton. Sam tonski potek obeh akcentov za razlikovanje intonacijskih opozicij ni relevanten. Irelevantna in redundantna je tudi tonična višina ponaglasnih zlogov. Vokali pod akutom so navadno daljši, vendar je tudi ta znak fonološko redundanten. Intonacija ne vpliva na barvo vokalov. Za razlikovanje intonacijskih opozicij tudi ni relevantna relativna intenziteta.

Dolgi vokali so po naravi dolgi in njihova kvantiteta ni osnovana na morah.

Intonacijske opozicije služijo v glavnem morfologiji. Označena je visoka intonacija, torej tradicionalni cirkumfleks, in to je lepo razvidno tudi iz njegove konkretne uporabe v oblikoslovju.

*Rožanske* intonacijske opozicije so osnovane na drugačnih elementih kot *podjunske*. Tu gre za t. im. »besedni profil«, pri čemer ima odločilno vlogo tonična višina ponaglasnih zlogov. Zato rožanske intonacijske opozicije niso lastne akcentuiranim zlogom, ampak celi besedi. Intonacija se torej realizira najmanj v obsegu dveh zlogov. Funkcija fonoloških intonacijskih opozicij je tudi tu taka kot v *podjunsčini*, izkoriščena je predvsem za označevanje morfoloških opozicij.

Kvantiteta posameznih vokalov, dolgih in kratkih, je približno enaka kot v *podjunsčini*. Diftonga *ia* in *ua* nista daljša od navadnih vokalov. V nasprotju s *podjunsčino*, kjer je kvantiteta vokalov pod visokim tonom nekoliko krajša kot pod nizkim, tu intonacija na dolžino vokalov ne vpliva.

\* Gerhard Neweklowsky, *Slovenische Akzentstudien*. Wien 1973, 273 str., 46 fotografij in 76 figur.